

Biovarnost

2 ELEMENTI BIOVARNOSTI

Biovarnost v rejah prašičev ni sodobni izum. V knjigi iz leta 1850 smo prebrali priporočilo, da se v svinjake ne dovoli vstopa "mešetarjem" (preprodajalcem). Omejevanje vstopov v rejo je še danes osnovni biovarnostni ukrep, a zaradi koncentracije prašičev v rejah, večji gostoti naselitve, večjega prometa s prašiči in pojava novih kužnih bolezni tako preprosta oblika ne zadošča več.

Pogosto so bili tudi svinjaki ločeni od hlevov za druge vrste rejnih živali. Danes je postala skupna reja več vrst rejnih živali vsečna zlasti nekmečkim ljudem, ki pozabijo na nevarnosti prenosa kužnih bolezni in tudi večje možnosti poškodb.

Biovarnostne ukrepe smo do konca 20. stoletja poznali pod izrazom veterinarsko-sanitarni ukrepi ali samo preventivni ukrepi. Ko je bilo v slovenskih rejah manj gospodarsko pomembnih kužnih bolezni in smo se proti uvozu novih bolezni uspešno upirali z zakonsko predpisano in strogo izvedeno karanteno, smo se nekoliko razvadili. Z vstopom v Evropsko Unijo je na državnem nivoju prosti trg dobil prednost pred varovanjem zdravja prašičev.

Prej obvezne karantene iz veterinarske zakonodaje so rejci razlagali kot nepotrebno oviro. V resnici pa se je odgovornost za varovanje pred vnosom gospodarsko pomembnih in drugih kužnih bolezni v rejo le prenesla na rejca in s tem postala tudi njegova dolžnost. Država in stroka lahko le priporočata, kako lahko rejci preprečijo vnos bolezni. Veterinarska uprava države članice EU lahko odreja ukrepe za preprečevanje širjenja kužnih bolezni, ki se zatirajo po zakonu, pravzaprav šele, ko se bolezen pojavi v neposredni bližini. To je v navade rejcev prineslo nekaj zmede. Posamezni rejci in novopečeni dobavitelji, ki smo jih včasih poimenovali kar prekupčevalci, so se razveselili možnosti nakupa prašičev iz drugih članic Evropske Unije. Prašiče so brezskrbno in neposredno vključevali v svoje črede. Priložnosti za zaslužek so dobavitelji iskali na trgih, kjer je bila cena prašičev nižja. Pogosto je nižja cena povezana s slabšo kakovostjo ali nižjim zdravstvenim statusom pripeljanih skupin. Ne samo s plemenskim podmladkom, tudi s tekači se lahko vnesejo kužne bolezni v našo populacijo.

Ukrepe biovarnosti so na osnovi pregleda literature razporejeni v dvanajst sklopov, čeprav imajo marsikateri medsebojne stične točke in prekrivanje. Nadvse pomembna sklopa sta ograditev reje (sklop 1) in človek (sklop 2). Človek se odloča tako pri izbiri kot izvajanju biovarnostnih ukrepov in lahko rejo bolj ali manj uspešno zaščiti. Kar pogosto se v naših rejah krši biovarnost ob vnosu prašičev v čredo (sklop 3) in to tako pri plemenskem podmladku, premikih plemenskih prašičev in celo nakupu pitovnih prašičev. Sklop 4 je pokriva notranjo biovarnost, torej zmanjševanje prenosa gospodarsko pomembnih kužnih bolezni znotraj črede. Biovarnost pri transportu prašičev, krme, odvozu živinskih gnojil, opreme, osebnemu prevozu ipd. predstavlja sklop 5. Sklop 6 zajema neoporečno krmo in pitno vodo tako pri hlevski reji kot reji na prostem, medtem ko sklop 7 problematiko kakovosti zraka v hlevu in okolici. K boljši biovarnosti lahko pripomore tudi ustrezno ravnanje z živalskimi izločki in živinskimi gnojili (sklop 8) ter odvrčanje drugih živali iz območja reje prašičev (sklop 9). V zadnjih treh sklopih je poudarek na skrbi za biovarnost tudi ob odhodu prašičev iz reje. Poudariti želimo, da je obstaja precejšnja nevarnost za vnos kužnih bolezni v reje in prenos v druge reje tudi ob prodaji plemenskih prašičev ali njihovega podmladka in pitovnih prašičev (sklop 10). Sklop 11 pokriva varno ravnanje z bolnimi in poškodovanimi prašiči, sklop 12 pa ravnanje s kadavri. Sklopi so med seboj precej prepleteni:

1. Omejevanje dostopa na območje reje
2. Človek in biovarnost
3. Oskrba z genetskim materialom
4. Notranja biovarnost v reji
5. Transport in transportna sredstva
6. Neoporečnost krme in pitne vode
7. Kakovost zraka

8. Ravnanje z živinskimi gnojili
9. Odvračanje drugih živali
10. Preventiva ob prodaji prašičev
11. Bolnišnica za obolele in poškodovane prašiče
12. Ravnanje s kadavri

Biovarnost delimo na ukrepe zunanje biovarnosti, s katerimi preprečujemo okužbo v lastni reji in širjenje bolezni med rejami, ter ukrepe notranje biovarnosti, s katerimi preprečujemo širjenje bolezni znotraj posamezne reje.

Za **zunanjo biovarnost** poskrbimo z ograditvijo reje, omejevanje obiskov na minimum, ureditvijo vstopnega mesta in protokola za ljudi (sanitarni voz), z omejevanjem dostopa transportnih sredstev na območje reje, ureditvijo in uporabo dezbariere za transportna sredstva ter umestitvijo nakladalne rampe, silosov, skladiščnih prostorov za krmo, skladišč za živinska gnojila, bolnišnice in prostora za kadavre. V največji meri želimo preprečiti vstop drugim živalim v rejo in prosto sprehajanje ljudi po gospodarskem dvorišču ali celo objektih.

Notranja biovarnost pokriva smer vsakodnevne oskrbe prašičev, delitev dela med osebjem, vključenim v vsakodnevna ali periodična opravila, časovni razpored del v hlevu, menjava delovne obleke in obutve med oddelki (vsaj med plemensko in pitovno čredo), razkuževanje rok in obutve pred vsakim vhodom, vzdrževanje higiene. Tudi zatiranje insektov in glodavcev sodi med ukrepe notranje biovarnosti.

Prašičerejske kmetije v Sloveniji so bolj pogoste v severovzhodni Sloveniji, kjer so kmetije pogosto del naselja. Idealno bi bilo, da so hlevi za prašiče izven vasi. Tako je prašičerejska kmetija na sliki 12 umeščena stran od naselja, med reko in železnico. V okolici je precej gozda, zato je to in podobne prašičerejske kmetije potrebno ograditi.

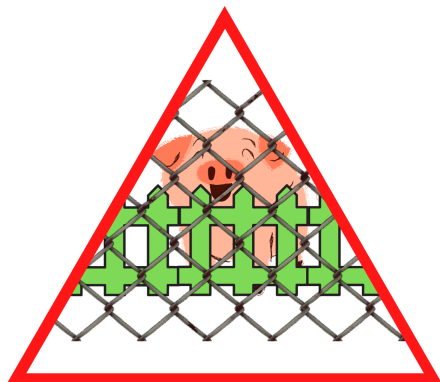

Slika 12: Dobra lokacija prašičerejske kmetije na samem, ki jo obdajata reka in železnica

Vse reje prašičev naj bi imele ustni, ali še bolje, pisni dogovor o veterinarski oskrbi reje. Rejec in veterinar naj bi skupaj izdelala preventivni načrt za vzdrževanje zdravstvenega stanja v reji in ob prodaji prašičev v druge reje, zlasti plemenskega podmladka. Veterinar naj bi bil rejcu na voljo za klinične preiskave ob

sumu ali ob pojavu kliničnih znakov kužnih ali drugih bolezni. Rejec obvesti veterinarja ob povečanem številu poginov, povečanem pojavu zahirancev, povečanem številu vročinskih obolenj (telesna temperatura nad 40,5 °C) v čredi ali skupini ali po neuspešnem dvakratnem zdravljenju mikrobnih obolenj. Pri tehničnih rešitvah in rejskih opravilih za izvajanje biovarnostnih ukrepov lahko rejec sodeluje s svetovalcem za področje gradnje hlevov in oskrbe prašičev.

Omejevanje dostopa na območje reje

Omejevanje dostopa na območje reje prašičev je predpogoj za izvajanje drugih biovarnostnih ukrepov in nujno, da preprečimo nepotrebne vstopne na območje reje prašičev, zmanjšamo tveganja za okužbo lastne črede, za iznos bolezni iz črede ter za osebno higieno. Rejo torej zaščitimo zaradi dobrobiti prašičev, zdravja ljudi in preprečevanja širjenja kužnih bolezni v okolje.

Vnos katerekoli kužne bolezni povzroči najmanj znatno gospodarsko škodo, kot npr. PRRS, povečajo se izdatki za veterinarsko oskrbo ali pa se obolele prašiče celo usmrti po uredbi, npr. ob afriški prašičji kugi. Dobro izdelana ograja prepreči stik prašičev iz reje z drugimi živalmi in tudi vstop vsiljivcem, ki vse pogosteje na lastno pest vstopajo v manj zaščitene reje. Poznamo tudi številne

kužne bolezni, ki se prenašajo z ljudi na prašiče in obratno, t.i. zoonoze. Zoonoze so prenosljive med ljudmi in živalmi.

ZAŠČITA OBMOČJA ZA REJO PRAŠIČEV

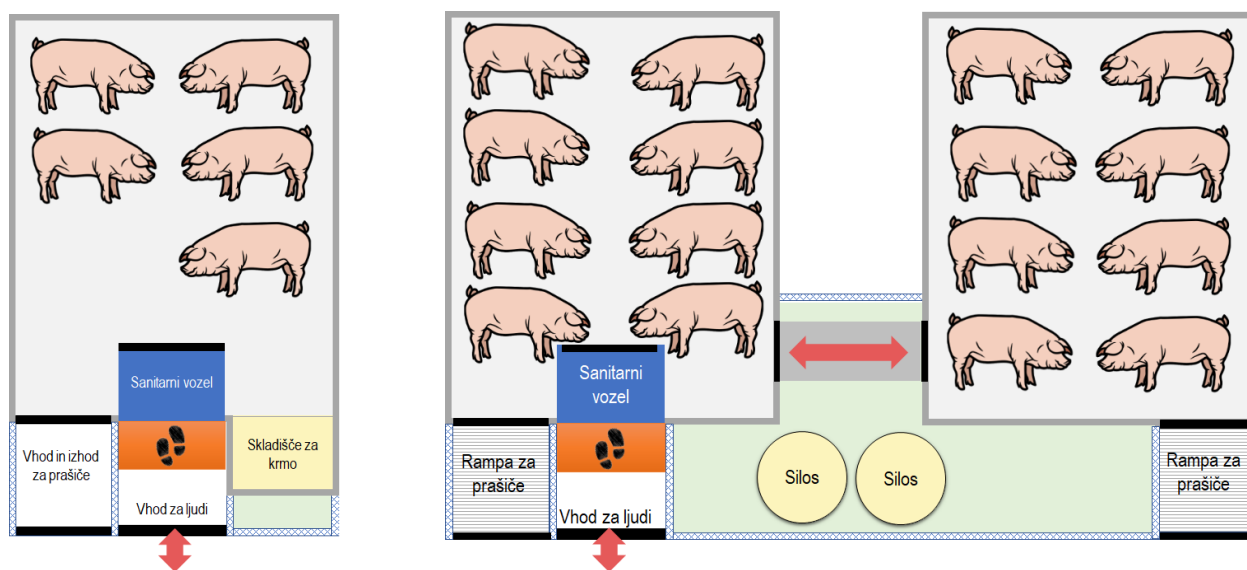
- Rejo zaščitimo z ograjo. Vhod v rejo za ljudi je preko sanitarnega vozla.
- Stanovanjska hiša, garaže in strojne lope za delovne stroje in orodje za delo izven območja reje prašičev ostanejo izven ograjenega območja.
- Orodja in strojev, ki jih uporabljamo pri delu na območju reje prašičev, ne uporabljamo zunaj ograjenega območja.
- Dostop za transportna sredstva se uredi do zunanje ograje. Za izjemne primere uredimo dezbariero za vozila, ki jo napolnimo z razkužilom, kadar prehod uporabljamo.
- Silose in druga skladišča za krmo, nakladalno rampo, bolnišnico se postavi ob ograji iz notranje strani in zbirno mesto za kadavre ob zunanji ograji.
- Skladišča za gnoj, gnojnico ali gnojevko se postavi izven ograje ali ob ograji tako, da je razvoz možen z dostopom izven ograje. Skladišča so ograjena, da se prepreči stik živali znotraj in zunaj reje z živalskimi izločki.
- Pri rejah, kjer imajo prašiči omogočen izpust ali dostop na prosto, je potrebno v notranjosti hleva izpolnjevati minimalne standarde za primer, če moramo prašiče zapreti.

Za potrebe biovarnosti moramo fizično ločiti območja in gospodarska poslopja, namenjena za rejo prašičev, od preostalega dela gospodarstva. To se naredi s postavitvijo zaščitne ograje, ki ločuje zunanji svet in rejo z urejenim preходом za ljudi, prašiče in morebitna transportna sredstva. Rejci, družinski člani in zaposleni najpogosteje, celo večkrat na dan, vstopajo na območje reje, v hleve ali na ograjena zemljišča, kjer redijo prašiče. Vmes opravljajo tudi dela na polju, drugih kmetijskih površinah ali v gozdu. V trgovinah, na veterinarskih postajah, bencinskih črpalkah, v pisarnah svetovalcev, uradih in tudi na lastnem dvorišču se lahko srečajo z ljudmi, ki na obutvi, obleki ali vozilih prenašajo povzročitelje kužnih bolezni za prašiče.

Zato je izrednega pomena, da tudi rejci sami redno uporabljajo sanitarni voz, ograje pa preprečijo kršitev ob vstopu v rejo. V nadaljevanju prikazujemo nekaj možnosti ograj. Skice v nadaljevanju povzemamo po priporočilih za ograditev prašičerejskih obratov.

Ograditev hleva pri nekomercialnih in manjših komercialnih rejah prašičev

Manjše komercialne reje lahko redijo nekaj plemenskih svinj ter njihove potomce. Rejci so obvezni pripraviti načrt biovarnosti. Kadar so prašiči uhlevljeni v zidanem hlevu brez dostopa na izpust ali na prosto (slika 13, levo), je potrebno ograditi najmanj vhod za ljudi, urediti manjšo nakladalno rampo za prehod prašičev, morebitna posebna skladišča za krmo (silos) ali material za zaposlitev, druge pomožne objekte in vse prehode med njimi. Ograja mora biti kakovostno postavljena in visoka vsaj 1,5 m, vrata na ograji se morajo zakleniti. Človek lahko vstopa preko preprostega sanitarnega vozla, kjer vsak vstopajoči lahko odloži obleko, si umije roke, preobleče in preobuje, očisti obutev, razkuži roke in obutev.

Slika 13: Minimalna ograditev nekomercialne ali manjše ali srednje velike komercialne reje prašičev (levo) ali reje prašičev na komercialnih obratih v dveh hlevih (desno)

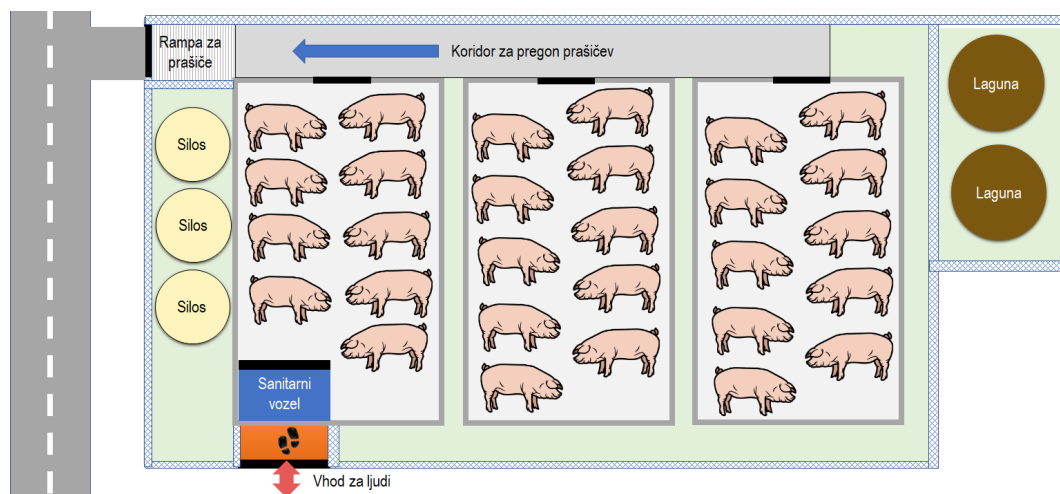
Morebitnim obiskovalcem lahko rejec namesto obleke ponudi kombinezon za enkratno uporabo in obujke. Kadar je v reji več hlevov in pomožnih objektov (slika 13, desno), se v rejo vstopa preko sanitarnega vozla, do objektov pa se dostopa znotraj ograjenega dela ali pa se dostop med hlevoma dodatno ogradi. V tem primeru nismo naredili koridorja za pregon prašičev pri polnjenju ali praznjenju hlevov, načrtovali smo nakladalno rampo oz. nedersečo klančino kar pri obeh hlevih.

Nekomercialna reja lahko spita za lastne potrebe največ pet prašičev na leto, ki niso namenjeni reprodukciji. Rejam ni potrebno izdelati biovarnostnega načrta, morajo pa izvajati vsaj osnovne biovarnostne ukrepe. Običajno so prašiči uhlevljeni v svinjaku s polnimi zidanimi ali lesenimi stenami. Ograditi je potrebno vhod v svinjake, ločene pomožne prostore in poti med njimi po zgledu manjših komercialnih rej (slika 13, levo). Ograditev morebitnih izpustov je opisana v naslednjih poglavjih.

Ograditev več hlevov brez izpustov

Na sliki 14 je prikazana enostavna in funkcionalna ograditev več hlevov brez izpustov. Ob poti so nameščeni štirje silosi oz. skladišča za krmo, ki stojijo ob ograji in se lahko polnijo od zunaj. Na javno pot je usmerjena tudi rampa za razkladanje in nakladanje prašičev. Če je dostopna cesta prometna, bi bilo bolje rampo usmeriti na stran. V zadnjem delu so hlevi povezani s koridorjem za pregon prašičev. Ob njem naj bi bile nameščene pregrade, s katerimi prašiče usmerjamo v hlev ali na tovornjak. Rejec in obiskovalci vstopajo v rejo prašičev le preko sanitarnega vozla. Komercialne reje, ki pitajo večje število prašičev, naj bi izbrale bolj opremljen sanitarni voz, čeprav po pravilniku zadošča tudi skromnejši prostor. Lagune za gnojevko so izven območja reje, a so tudi ograjene.

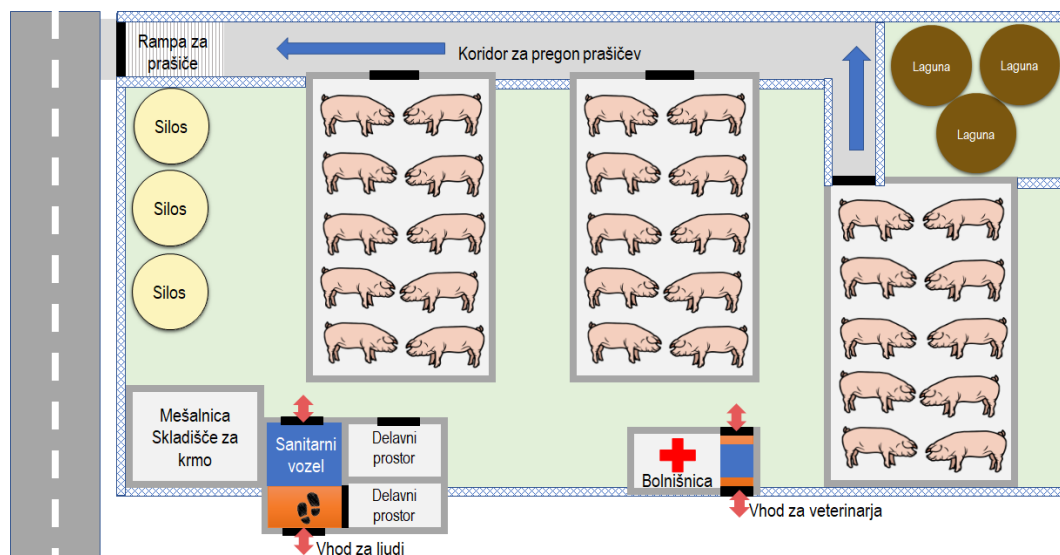
Ker so stene polne, bi lahko ograje postavili tudi nekoliko drugače. Če bi bil sanitarni vozec v hlevu na desni, bi lahko bil koridor za pregon prašičev spredaj, nakladalna rampa pri hlevu na levi strani, nekoliko pa bi zamaknili tudi silose. Zgornja ograja bi odpadla, prehode med hlevi pa bi ogradili s kratkimi ograjami med hlevoma, kot smo prikazali na sliki 13 (desno).

Slika 14: Ograditev reje z več hlevi in pripadajočimi objekti

Ograditev reje z lastno mešalnico na bolj razgibanem terenu

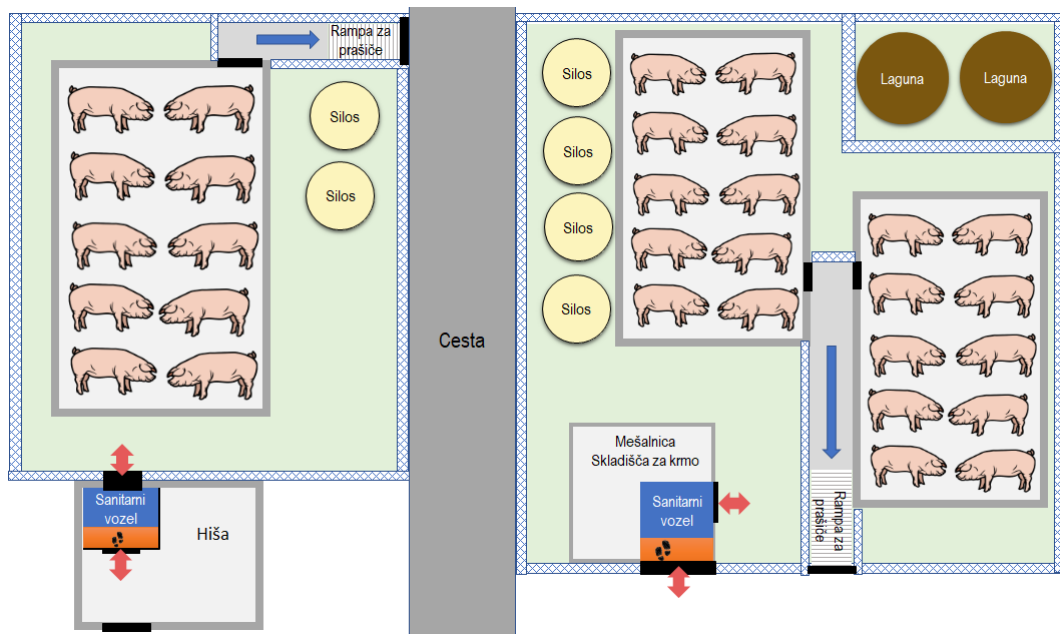
Na sliki 15 prikazujemo ograditev reje, kjer hlevi niso razporejeni lepo v vrsti. To je lahko zaradi razgibanega terena, postopnega povečevanja reje ali utesenjenosti. V takem primeru je najbolje vse hleve s pripadajočimi pomožnimi objekti ograditi. Morda se lahko hleve na eni strani poveže s koridorjem za pregon živali, znotraj ograjenega prostora pa se uredijo tudi prehodi med hlevi za oskrbovalce. Ob ograjo se postavi silose in druga skladišča za krmo, znotraj ograje pa sta seveda tudi mešalnica in bolnišnica. Na sliki 15 so posebej ograjena skladišča za živinske izločke, kar je tudi priporočeno.

Slika 15: Ograditev reje z več hlevi, lastno mešalnico in ločeno bolnišnico

Ograditev reje, ki jo prečka uslužnostna pot ali javna cesta

Vhod v rejo za ljudi smo tokrat uredili v stanovanjski hiši, ki stoji ob ograji (slika 16). To je lahko le v primeru, če se vstopa na gospodarsko dvorišče skozi sanitarni vozec direktno ali na obeh straneh ograjenega prehoda. Ob ograji smo vrisali tudi bolnišnico, ki ima urejen preprost sanitarni vozec od zunaj, kjer lahko vstopata oskrbovalec bolnih živali in veterinar. Ločen vhod za naselitev bolnih prašičev pa je urejen tudi iz gospodarskega dvorišča, ki naj bi bil tudi urejen kot enostavni sanitarni vozec.

Slika 16: Ograditev reje z več hlevi in s pripadajočimi objekti na obeh straneh javne ceste

V reji na sliki 16 stoji en hlev na eni strani ceste, večina hlevov in gospodarskih objektov pa je na drugi strani javne ceste. Rejo je potrebno ograditi na obeh straneh ceste kot samostojni enoti. Na vsaki strani je torej postavljen sanitarni vozil za prehod ljudi in nakladalna rampa za razkladanje in nakladanje živali na transportna sredstva. Na levi strani slike 16 je sanitarni vozil urejen v hiši, na desni pa v mešalnici. Vsekakor bi ga lahko uredili tudi v hlevu. Če je le mogoče, se v hlev ne vstopa neposredno iz javnih površin. Kadar ima reja urejene izpuste, mora biti od ograje na izpustu in zunanje ograje vsaj 1 m razdalje. Rejec bi se lahko odločil, da postavi ograjo tudi okrog skladišč za živinske izločke znotraj reje (slika 16, desno).

Primeri dobre prakse pri ograditvi območja reje prašičev

Temeljni ukrep je zaščitna zunanja ograja (slika 17), ki gospodarsko dvorišče z objekti za rejo prašičev loči od ostalega dvorišča in omejuje dostop nezaposlenim. Prav tako prisili rejca, družinske člane in zaposlene, da ne ubirajo bližnjic in tako kršijo biovarnosti. Rejec ima hkrati nadzor nad prihodi in odhodi iz reje. Vhod v ograjen prostor je praviloma samo na enem mestu, kjer ima rejec urejen sanitarni vozil za ljudi in dezbariero za prevozna sredstva, stroje in orodje. Transportna sredstva gredo v notranjost reje le izjemoma in še to skozi z razkužilom napolnjeno dezbariero. Dopusten vhod oz. izstop za prašiče je le na mestu nakladanja, pri nakladalni rampi.

Hlev za prašiče pitance z zunanjo klimo in izpusti na sliki 17 je ograjen z visoko zunanjo ograjo, ograja izpusta predstavlja notranjo ograjo, vmesni prostor pa je asfaltirana dovozna pot do posameznih kotcev, da se jih lažje čisti in odstranjuje gnoj. Med notranjo in zunanjo ograjo mora biti razdalja vsaj 1 m. Pogosto zasledimo priporočila za širše razmike, celo 2 m. Zaradi uporabnosti vmesnega pasu so lahko razdalje med ograjama celo širše. Na zunanjem robu ograjenega izpusta je vgrajena odvodna cev z režo, v katero se stekajo tekočine, da se le-te ne razlivajo v okolico.

Tudi nizkoenergijski hlevi z zunanjo klimo za tekače in pitance, s pokritimi in zaprtimi ležišči ter obsežnimi izpusti na južni strani (slika 18) so ograjeni z visoko zunanjo ograjo. Krmljenje je v pokritem delu kotca. Voda kroži po vodovodnem sistemu, ki je napeljan v pokritem delu, napajalniki pa so nameščeni na zunanji steni ležalnega dela in so na različnih višinah. Posamezni hlev je namenjen za eno starostno skupino. Tako lahko hlev naselijo hkrati, izselijo pa ga naenkrat ali v več skupinah. Ko je hlev popolnoma prazen, se ga najprej očisti, posuši, razkuži in ponovno posuši, naselijo ga šele po predvidenem sanitarnem premoru. Vmes lahko opravijo še vzdrževalna dela. Celotna reja je ograjena z visoko zunanjo ograjo, stene hleva in ograja izpusta predstavljata notranjo ograjo, vmesni prostor in prostor med hlevoma in zunanjo ograjo pa je večji del travnata površina. Ob robu ograje stojita silosa za krmo, ki se polnita od zunaj. Zunaj so tudi

skladišča za gnojevko. Tekače naseljujejo iz lastnih vzrejališč, pitance ob prodaji pa nalagajo na urejeni nakladalni rampi ob ograji.

Slika 17: Dvojna zaščitna ograja okrog hleva z zunanjo klimo, ograji ločeni z asfaltirano potjo za notranji transport

Slika 18: Zunanja zaščitna ograja ob silosih okrog nizkoenergijskih hlevov z zunanjo klimo za prašiče pitance

OGRADITEV REJE

- Prašiče v reji najbolje zaščitimo z dvojno ograjo. Notranja ograja omejuje gibanje prašičev v reji, zunanja pa omejuje dostop drugim prašičem, ljudem, transportnim sredstvom in drugim živalim na območje reje.
 - Kot prva notranja ograja služi zunanji zid hleva in ograja na izpustu. Prav tako lahko kot notranjo ograjo štejemo tudi okrog zemljišča ob hlevu, namenjenega reji na prostem, če je le dovolj trdna in gosta, da jo prašiči ne uničijo ali spodkopljejo in jim tako prepreči pobeg iz reje.
 - Zunanja ograja je postavljena okrog gospodarskih poslopij in zemljišč, namenjenih reji prašičev. Prašiči iz reje ne smejo doseči zunanje ograje, ki mora biti visoka vsaj 1,5 m ali še višja, da se onemogoči prehod nepooblaščenim osebam.
 - Med ograjama naj bo najmanj 1 m razdalje, da je zagotovljena zadostna medsebojna razdalja med prašiči v reji in ljudmi ali živalmi zunaj ograje.
- Če je reja prašičev na prostem, je v vsakem primeru potrebna dvojna ograja z zadostnim razmakom, ki preprečuje prenos povzročiteljev bolezni z dotikom ali po zraku, in je omogočeno, da se lahko vmesne površine očistijo, npr. pokosijo.
- Živa meja ni zadostno varovalo in tako ne more nadomestiti ene ograje. Na splošno pa jo priporočajo, saj se z njo zmanjša vpliv na okolje. Mora pa biti negovana tako, da ne poškoduje ograje in ne zmanjša njene funkcionalnosti.
- Rejec mora redno pregledovati stanje ograj in jih redno vzdrževati.

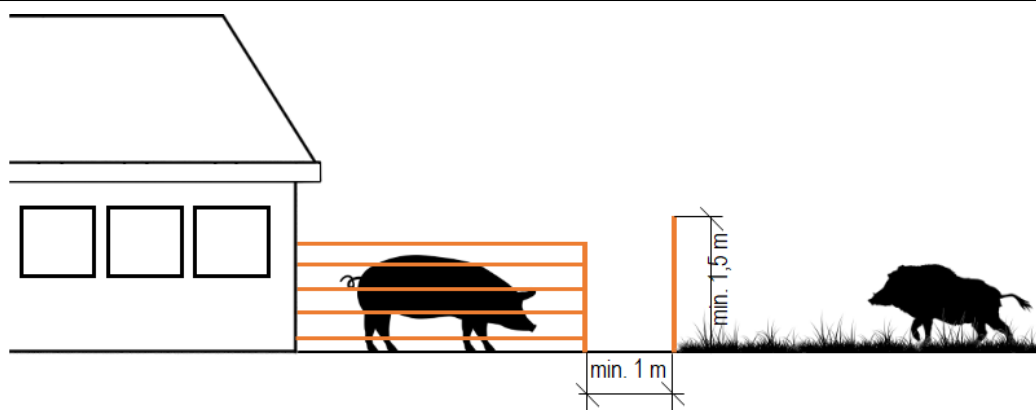
Zunanjo ograjo je potrebno postaviti okrog vsake reje. Kadar prašiče redimo v zaprtem hlevu ali v hlevu z urejenimi izpusti, je zadostna le ena ograja, in sicer zunanja. Notranjo ograjo predstavljajo zidovi in ograje na izpustih. Lesenih ograj ne priporočamo, ker so zahtevne za vzdrževanje in jo (divji) prašiči ali ljudje zlahka poškodujejo ali prečijo. Poznamo primere, ko je merjasec divjega prašiča oz. vietnamski prašič prišel v rejo praktično znotraj naselja. Merjasce divjega prašiča privabljajo bukajoče se svinje, zato je osnovni preventivni ukrep, da se pripusti izvajajo v hlevu, ki je tudi dobro ograjen.

Ograje v rejah z izpusti

Izpust mora biti ograjen z dvojno ograjo, kadar je notranja ograja propustna. Propustne ograje so paličaste in mrežaste ograje, leseni plotovi, električne ograje. Sem sodijo npr. tudi ograje, izdelane iz odsluženih obcestnih ograj. Propustne ograje omogočajo stik med prašiči znotraj ograje in živalmi ali ljudmi zunaj ograje. V nasprotju s propustno ograjo se lahko zgradijo polne pregrade iz betona, lesa ali plastike, a morajo biti grajene tako, da med posameznimi elementi ni rež.

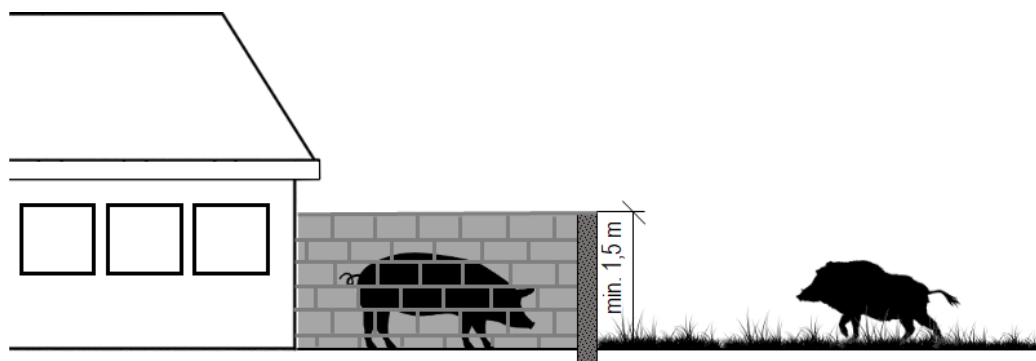
V nadaljevanju prikazujemo nekaj rešitev, ki so odvisne od terena okoli hleva in materiala, ki se ga uporabi za gradnjo notranje in zunanje ograje. Višina notranje ograje sicer ni predpisana, a mora preprečiti, da jo prašiči preskočijo, pri zunanji ograji pa je v EU predpisih zahtevano, da je minimalna višina 1,5 m.

Na sliki 19 sta tako notranja ograja na izpustu kot zunanja ograja propustni, a dovolj gosti, trdni in visoki, da ju prašiči ne morejo prečiti. Razdalja med njima mora biti najmanj 1 m, teren je raven.

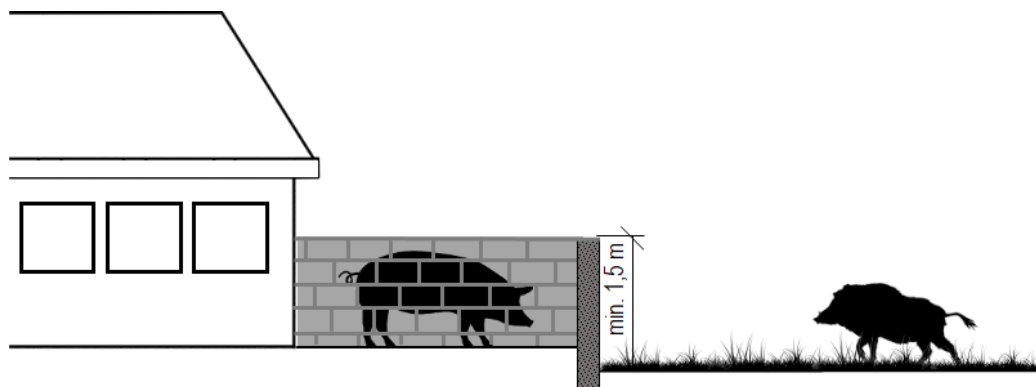
Slika 19: Pravilno ograjen izpust z dvema propustnima ograjama na ravnem terenu

Pri nepoškodovanih polnih notranjih ograjah pri izpustih, ki so lahko betonske (slika 20), lesene, plastične ali kombinirane (slika 22), zunanje ograje niso nujne. Primerne so zlasti v primerih, kjer je malo prostora za postavitev zunanje ograje. Ograje morajo biti v tem primeru visoke vsaj 1,5 m, biti pa morajo dovolj trdne, da jih prašiči ne poškodujejo.

Slika 20: Zadostno ograjen izpust z betonsko ograjo na ravnem terenu

Kadar je teren v okolici hleva z izpusti, ograjenimi s polnimi ograjami, nižji ali padajoč (slika 21), mora znašati višina podpornega zidu in ograje vsaj 1,5 m. Vsekakor pa mora biti ograja na izpustu dovolj visoka, da zadrži prašiče pred pobegom, podporni zid pa mora biti zgrajen tako, da se po njem ne da vzpenjati.

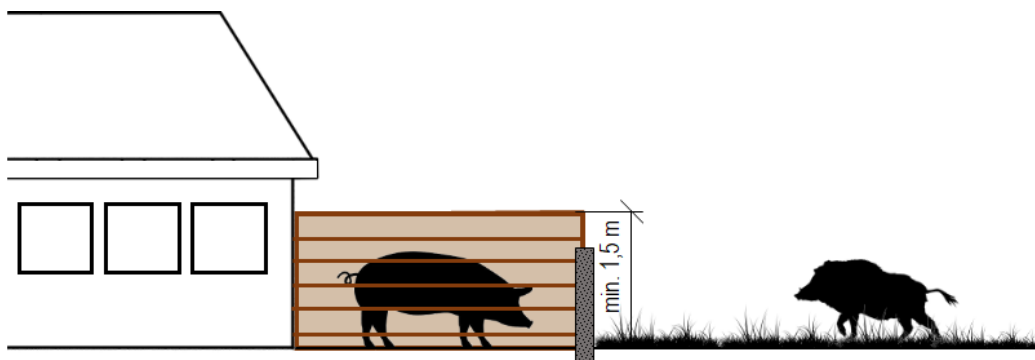

Slika 21: Zadostno ograjen izpust z betonsko ograjo ob hlevu, privzdignjenim nad terenom

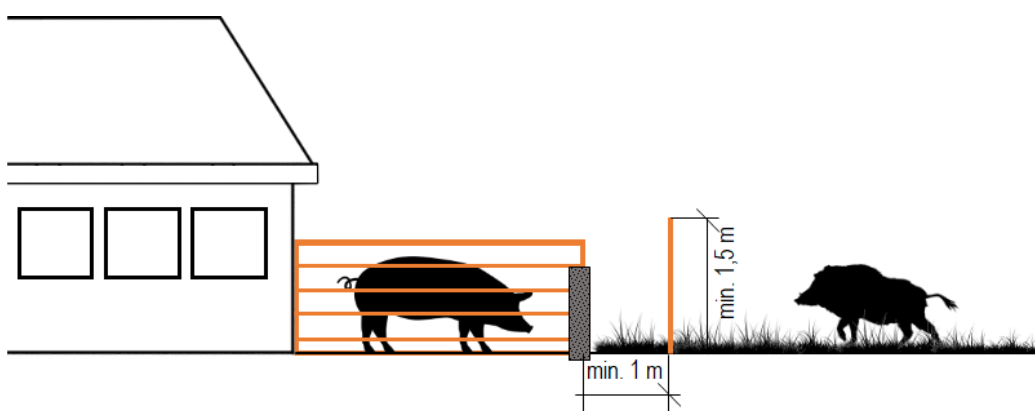
Polna betonska ograja (slika 22) je prenizka in se lahko dozida, poviša z lesom ali plastičnimi ploščami. Pri izdelavi in vzdrževanju je potrebno paziti, da med posameznimi gradbenimi elementi ni rež. Če bi nizek zid pustili ali dopolnili s propustno, npr. paličasto, pregrado, je potrebno postaviti še zunanjo ograjo (slika 23).

Kadar je nivo hleva nižji od terena (slika 24) in je podporni zid na izpustu betonski, je dobro rob zemljišča zravnati vsaj malo pod višino podpornega zidu, da se prepreči poplavljanje izpusta s padavinsko vodo.

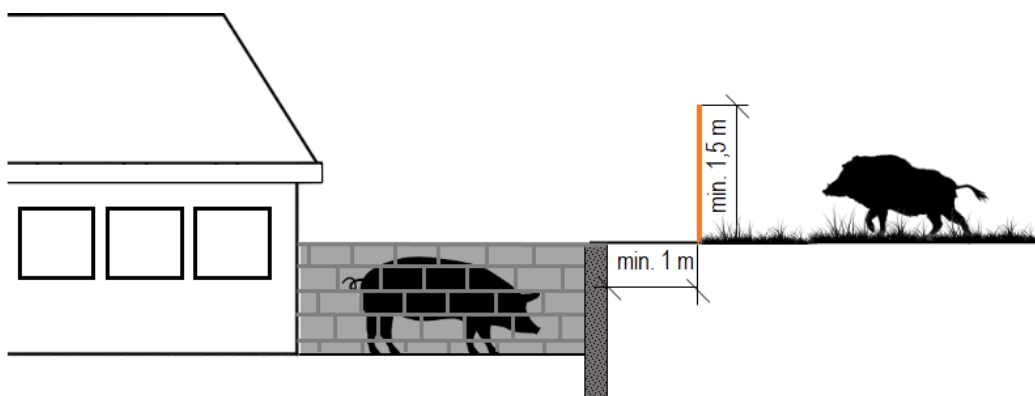
Obvezno je postaviti še zunanjo ograjo. Minimalna razdalja med ograjo in izpustom mora znašati 1 m. Tako oblikovan pas lahko služi kot pot za nadzor živali, če je ustrezno razširjen, pa tudi kot dostopna pot za traktor.

Slika 22: Primerno ograjen izpust z nizko zidano ograjo in dopolnjeno polno leseno ograjo na ravnini

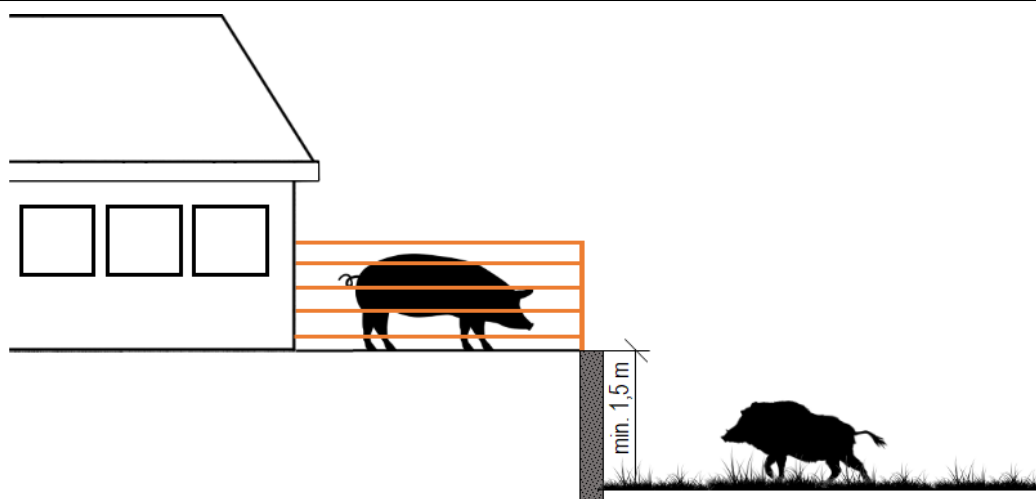

Slika 23: Primerno ograjen izpust z nizko zidano ograjo in dopolnjeno propustno ograjo na ravnem terenu

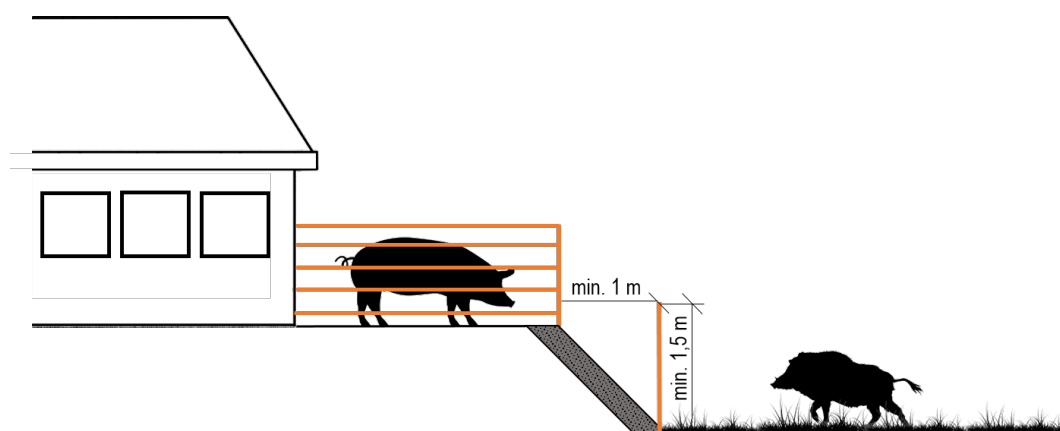

Slika 24: Zadostno ograjen izpust z betonsko notranjo ograjo in zunanjo propustno za hlev, ki je postavljen nižje od terena

Na sliki 25 je razviden primer, ko je zgrajen hlev dvignjen nad okolico. Podporni betonski zid (škarpa) je navpičen ali strm, da se po njem ne da plezati. Izpusti so ograjeni s propustno ograjo, lahko pa tudi s polno ograjo. Višina betoniranega dela mora biti visoka vsaj 1,5 m. Kadar je nagib utrjene ali neutrjene klančine manjši (slika 26), da omogoča vzpenjanje živali ali ljudi, obvezno postavimo zunanjo ograjo.

Slika 25: Urejen izpust s propustno ograjo in škarpo za hlev, privzdignjen nad terenom

Slika 26: Primerno ograjen izpust s propustno notranjo in zunanjo ograjo ob utrnjeni klančini

Teren je pogosto veliko bolj razgiban, zlasti v rejah, ki niso na ravnini. V nekaterih primerih se da teren nekoliko zravnati, spet druge bodo kmetje uredili podporni zid itd. Nemogoče je predvideti vse možne rešitve, zato je prav, da se rejcu, ki je v težavah glede postavitve ograje in želi preveriti svoje rešitve, pomaga. Kmetje, ki vedo in verjamejo v to, da mora biti reja zaščitena, bodo praviloma poskrbeli za ustrezno zaščito.

Ograje pri reji na prostem

Možnosti za izgradnjo zunanje ograje je več, iznajdljivosti pri izvedbi ograj in prilagajanju terenu tudi rejcem ne manjka. Rejci se lahko zgledujejo po ograjah, ki so prikazane kot primerne za izpuste. Pomembno je, da je ograja sklenjena, dovolj visoka in utrjena za vsiljivce in živali. Pri prašičih se priporoča kot minimalna razdalja med ograjama vsaj 1 m. Izgovora, da tega npr. ne dopušča teren, lahko morda omehča inšpektorja, ne bo pa pripomoglo k zaščiti reje, ampak le poveča tveganje za izbruh kužne bolezni. Rejec bi v primeru slabše izvedene ograje imel visoke stroške, veliko težkega dela, dvojna ograja pa ne bi služila namenu.

Na sliki 27 je prikazana skica dvojne ograje za zaščito reje na prostem, ki je sestavljena iz dveh delov: visoka zunanja panelna ograja z močnimi stebri z gosto mrežo, eno žico električnega pastirja 20 cm nad tlemi in 20 cm od panelne ograje na zunanji strani. Notranja ograja je električna in omejuje dostop prašičev do panelne ograje in s tem stik z divjimi prašiči, drugimi vrstami živali in ljudmi. Višina napeljave električnega pastirja je odvisna od kategorije prašičev, ki jo ograja ograjuje. Za svinje s pujski je primerna ograja na sliki 27, za tekače, pitance in svinje pa sta lahko namesto treh višin napeljanega električnega pastirja le zgornji dve, ena na višini 20 cm in druga na 45 cm. Pri ograjah z električnim pastirjem je še posebej potrebna redna kontrola, da prašiči niso narili zemlje ali druga materiala na žice.

Slika 28: Opozorilna tabla ob vhodu v rejo (levo), na zunanji ograji pri reji na prostem (sredina) in tabla s prijaznim nagovorom obiskovalcev (desno)

OPOZORILNA TABLA

- Tabla je nameščena najmanj na ograji ob vhodu v rejo, pa tudi na mestih, kjer se reji lahko približajo mimoidoči. Iz table mora biti jasno razvidno, da gre za rejo prašičev.
- Naj bo dovolj velika in brez drobnega tiska. Priporočeno je, da ni manjša od formata A4. Priporočljiva je uporaba opozorilnih in kontrastnih barv.
- Napis mora prepovedovati vstop nepooblaščenim osebam in vozilom.
- Zaželeno je kontaktna številka rejca ali druge odgovorne osebe.
- Z navedbo statusa reje se sporoča potrebo po strožji zaščiti reje.